

НА ВІДСІЧ!

ОРГАН МІСЦЕВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
СОЮЗУ ГЕТЬМАНЦІВ ДЕРЖАВНИКІВ
У БЕРЛІНІ

Ч. 8-9 ♦ КВІТЕНЬ ♦ 1940

ЗМІСТ

1. † С. Черкасенко. — Гетьман	1
2. Слово Ясновельможного Пана Гетьмана	2
3. Гетьман Павло Скоропадський і Його предки в історії України	3
4. Праця Гетьмана Павла з перших днів Визвольних Змагань	6
5. Важніші події за Української Гетьманської Держави 1918 року	13
6. В. Довнар. — Не фразами, а ділами боремося	16
7. Вельможний Пан Гетьманич Данило Скоропадський	22

В Райху передплату на „На Відсіч“ платити на складанки Поштової шадниці в Берліні на конто: Nr. 1922⁰⁰ für Korolyschyn Myron, Berlin W 30.

В Протектораті гроші посилати складанками Поштової шадниці в Празі на конто: čís. 73.610 „Mykola Rossinevyč. Praha-Nusle II.“, коротко зазначаючи на середній частині складанки на скільки чисел.

В Словаччині передплату посилати на рахунок у міській шадниці в Братиславі на конто: „G. 283. Ing. Nazjuta“ Bratislava.

НА ВІДСІЧ!

Орган Місцевої Організації Союзу Гетьманців-Державників у Берліні

Ч. 8 - 9. КВІТЕНЬ, 1940

БОГ — ГЕТЬМАН — УКРАЇНА!

† С. Черкасенко.

Г Е Т Ъ М А Н

Нераз вночі на чужині
Мене навідує видіння:
Майдан. Софія. Безгоміння,
Гетьман суворий на коні...

“... Я кликав вас під булаву,
Щоб оповити давню славу,
Щоб на руїнах вже нову
Створити власную Державу.”

„Ви не пішли на поклик мій:
Вам чар всесвітньої облуди
Заворожив ваш глузд лихий,
Проняв вам душу, серце, груди“ ...

„Ви за химери бунт зняли,
Ви занехали путь єдину, —
І що ж натомість здобули? —
Неволю, голод та руїну!“ ...

„То ж буде так, аж поки ви
Усі громадою одною
Не станете під булавою
На згин кривавої Москви!“ ...

І — диво з див! — загув майдан:
Козацьке військо у поході,
В чолі під стягом — сам Гетьман ...
Зоря займається на сході ...

Слово

Ясновельможного Пана Гетьмана

Надвечір 29-го квітня 1918 року повний енергії й сили входив Я в Гетьманський Будинок з глибокою вірою, що Україна не лише повстала, але що нова Українська Держава зуміє скріпитись і поставити Український Нарід на належне йому місце серед других вільних народів світу.

НЕ ВДАЛОСЬ.

Ми зуміли створити Державу, але не зуміли її утримати. Провідної верстви, що булаб на висоті поставленого їй завдання — в Україні ще тоді не витворилось.

Проминуло 22 довгих років, повних народніх страждань, численних розчарувань. Але для чесних, ліпших українських патріотів ці роки дали й велику науку.

І ось сьогодні, в день 22-ої річниці повстання Української Гетьманської Держави, оглядаючись на це наше минуле, я з повною вірою в правду моїх слів кажу:

не дивлячись на все нами пережите, не дивлячись на те, що загальні умови здаються несприятливими, нарешті, не дивлячись на те, що деякі українські групи стоять на дуже хибному шляху і своєю діяльністю деморалізують і нищать частину живих українських сил, ми всежтаки стоїмо тепер ближче до досягнення нашої мети, ніж то було в 18-ім році.

Бо неминуче українська проблема так чи інакше на європейському політичному обрії повстане во всю широчінь і головне тому, що тепер державно думуючих українських людей значно більше, ніж то було в році 18-ім.

Рішення питання — чи буде Українська Держава, чи її довгі роки ще не буде — в наших руках.

Коли державно думуючі люди, чесні і вільні духом зуміють об'єднатися, матимуть єдиний Провід, коли сміливий голос їхній буде чути й серед українства й на світовій політичній арені — справа Української Держави буде виграна.

Я свято вірю, що, не дивлячись на всі лиха, так станеться!

6 квітня — Року Божого 1940.

Павло Скоропадський.

Його Світлість Гетьман всієї України Павло Скоропадський.

Гетьман Павло Скоропадський і Його предки в історії України

Гетьман всієї України Павло — це нащадок одного із визначніших родів в історії України. Предком Його був Федір Скоропадський з Уманщини, що весною 1648 р. разом зі своїм сином Іллею прилучилися були до повстання гетьмана Богдана Хмельницького проти Польщі.

Федір Скоропадський поляг у славнім бою коло Жовтих Вод, а син його Ілля дістав високий уряд Генерального референдарія.

Сини Іллі — Іван, Василь і Павло, по зруйнуванні Правобережжя поляками, москалями й турками, перейшли на Лівобережжя і поселилися в теперешній Чернігівщині. Із-за їхньої високої освіти були вони прийняті за гетьмана Самойловича до Державної Канцелярії України.

Іван Скоропадський в дуже скорому часі зроби́в велику службу кар'єру. Був дипломатичним висланником від гетьмана Самойловича, став полковим писарем Чернігівського полку, а пізніше був обраним полковником Стародубського полку, беручи участь в різних походах. Як визначний представник старшинської верстви, брав він участь в задумах Мазепи — звільнити Україну від Москви. Через скорий і несподіваний похід Карла XII. на Україну, Іван Скоропадський, будучи відрізаним московськими військами, не міг приєднатися до військ Мазепи. Частина козацької старшини зорієнтувалася в безнадійному положенні, щоби рятувати хоч те, що можна було ще зберегти, — проголосила Івана Скоропадського на скликаній Раді 6 листопада 1708 р. — гетьманом України.

Пост гетьмана Івана Скоропадського не був легким. Хоч московський цар Петро I. запевняв українців у пошанівку їхніх прав, то гетьманові приходилося напруженими зусиллями здержувати стремління переможця-царя в напрямку цілковитого знищення української державности. Рівночасно Іван Скоропадський, мимо доносів від своїх, займався своїми товаришами-Мазепинцями, яких стрінула незavidна доля після програної під Полтавою та й надалі піддержував звязки з Мазепою.

Але з часом, московський цар щораз то більше почав обмежувати владу гетьмана, обкрожувати автономію та винищувати його сили фізично. Про яку-небудь одверту опозицію зі сторони гетьмана й мови не могло бути, хоч гетьман, як тільки можливо було, обороняв права України.

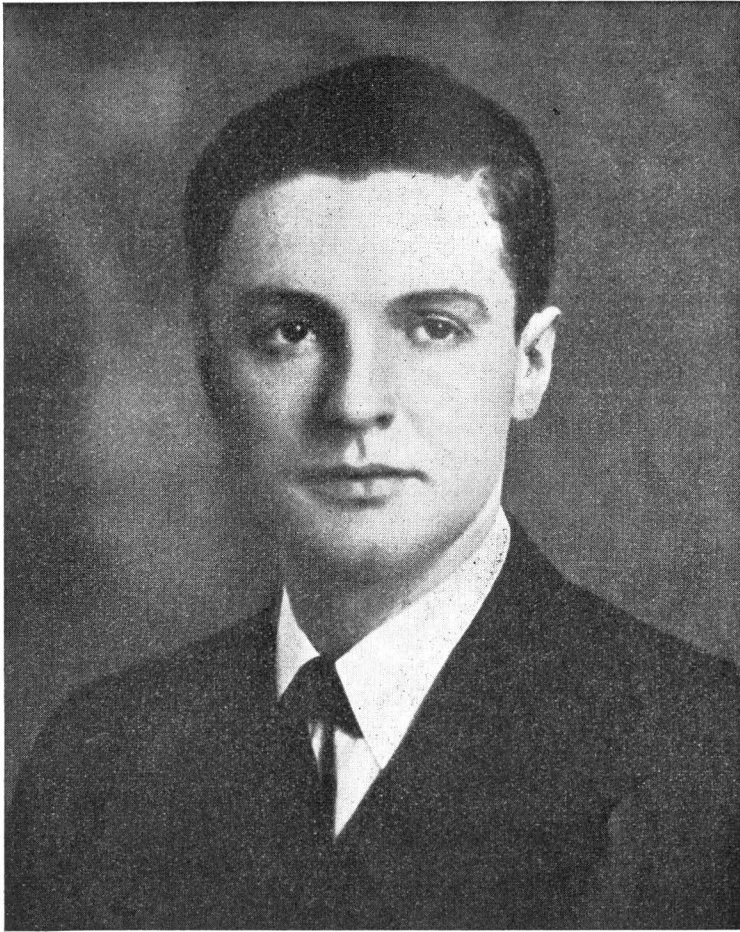
Та останнього удару зі сторони Москви — заснування 1722 р. т. зв. Малоросійської Колегії, що мала стати чинником контролі Гетьманського Уряду, — старий гетьман не міг пережити. Всі його заходи не дали бажаних наслідків і гетьман так перейнявся тим, що по повероті з Москви помер в своїй столиці — Глухові — 1722 року, залишаючи дві доньки.

БЕЗПОСЕРЕДНІ ПРЕДКИ ГЕТЬМАНА ПАВЛА

Брат гетьмана Івана Скоропадського, Василь, почав свою службу також у Державній Канцелярії. Виконував дипломатичні місії українського правительства, був сотником Чернігівського полку, начальником полкової канцелярії, а пізніше — генерал-бунчужним гетьмана. Третій брат Павло, ще за часів Самойловича попав був у турецький полон і пробув там більш тридцяти років. Повернув він з полону на Рідні Землі щойно тоді, як Іван Скоропадський став гетьманом.

Син Василя, Михайло Скоропадський, належав до найвидатніших постатей на Гетьманщині в половині XVIII. століття. Був він високо освічений і надзвичайний промовець та тішився великою пошаною серед козацької старшини.

Син Михайла Скоропадського, Яків, скінчив курс у Київській Академії, подорожував по Європі, брав участь в козацькому житті й був гене-

Його Вельможність Гетьманич Данило Скоропадський

ральним бунчужним, останнім, що займав цю посаду, бо Москва скасувала самоуправу України.

Син Якова, Михайло Скоропадський, присвятився головно військовій службі й вийшов з війська секунд-майором. Його син, Іван, був визначним громадським та культурно-освітнім діячем. Найбільше присвячувався він праці для визволення українських кріпаків. Цілий ряд шкіл і гімназій на Україні завдячує своє існування йому.

Діти Івана Скоропадського — Петро й Єлисавета (замужна Милорадович), вписалися золотими буквами, як громадські й освітні діячі. Одною з великих заслуг Єлисавети — це пожертва княжого дару на заснування Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові.

Брат Єлисавети, Петро Скоропадський, батько ЯВПГетьмана Павла, служив у Кавалергардському полку, де відзначився великою відвагою і здібностями. В 29-ому році життя став полковником і одержав цілий ряд відзначень та за свою хоробрість у війнах на Кавказі дістав золоту зброю.

Але не зважаючи на блискучу військову кар'єру й велику майбутність, — він покинув військову службу й посвятився всеціло громадській праці. Працював головню над знесенням кріпацтва й над соціальними реформами. Свою діяльність розвивав він у рідній йому Стародубщині, де іменували його почесним горожанином м. Стародуба й до смерти обірали його повітовим маршалком, а по смерті помістили його портрет «на вічні часи» в палаті Стародубської управи.

Петро Скоропадський одружився з Марією Миклашевською, що походила по матері з роду литовсько-українського князя Гедиміна й Князя Київського Мстислава I., сина князя Мономаха. З того подружжя уродився Павло — пізніший Гетьман всієї України.

Гетьман Павло провів свої дитячі літа в маєтку свого батька, в Тростянці на Полтавщині. Його рідний дім, де зберігалися пам'ятки української старовини — дихав українською традицією і стихією, що формували духовий розвиток молодого хлопця, вливаючи в його душу палку любов до української землі й свого народу.

По скінченні Стародубської гімназії, молодого Павла віддали до Пажеського Корпусу, звідси старшиною вступив до Кавалергардського полку, в якому колись служив його Батько. Підчас російсько-японської війни пішов добровільно на фронт, у ранзі сотника. В 1906 р. дістав уже рангу полковника, а перед початком світової війни вже був генерал-майором. У світовій війні дістав рангу генерал-лейтнанта.

Дня 11 січня 1897 р. Павло Скоропадський одружився з Олександрєю Дурново, донькою генерал-ад'ютанта Петра Дурново і його дружини Марії, уродженої княжни Кочубєвни.

Праця Гетьмана Павла з перших днів Визвольних Змагань

ПАВЛО СКОРОПАДСЬКИЙ — ОРГАНІЗАТОР
I-го УКРАЇНСЬКОГО КОРПУСУ

Літом 1917 року, генерал-лейтнант Павло Скоропадський за порозумінням з Генеральним Секретаріатом у Києві взявся за українізацію свого 34-го корпусу. Вояків-москалів та інших національностей — вилучував, а до корпусу, що дістав офіційну назву — «1-ий Український Корпус» — набирив вояків і старшин українців. Осінню цей Корпус був уже добре зорганізованою військовою і чисто українською частиною, повний дисципліни й боєздатности.

КИЇВ ВРЯТОВАНИЙ ВІД БОЛЬШЕВИЦЬКОГО ПОГРОМУ

З кінцем жовтня 1917 р. прийшло в Петербурзі до большевицького перевороту, а з фронтів насувалися на Україну большевицькі військові маси. Генеральний Секретаріат передав тоді телеграфічною дорогою Павлові Скоропадському доручення перейняти оборону Правобережної України. Генерал Скоропадський, не гаячи часу, обсадив частинами 1-го Україн-

Ї Світлість Ясновельможна Пані Гетьманова Олександрa Скоропадська

ського Корпусу залізничі лінії — від Гнівані до Козятина, як також лінію Шепетівка—Козятин—Христинівка—Вапнярка. Цим своєчасним рішенням розбив Він большевицькі корпуси, спаралізував їхній марш на Київ, а роззброєні ешалони окружним шляхом, через Білорусь, направив на Московщину. Завдяки цьому, Київ і Україна були врятовані від руйнуючої салдатески.

ПОПУЛЯРНІСТЬ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО Й СТРАХ У КРУГАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ТА ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІЯТУ

В українських масах, головню селянських, вихованих на старих традиціях, зродилося бажання відновити українське козацтво. Вперше це зреалізувалося у Звенигородському повіті, а даліше — на Київщині, Полтавщині, Катеринославщині, Поділля й Чернигівщині.

Своєю любовю до України й жертвенною працею в організуванні першої української збройної сили та героїзмом своїм, П. Скоропадський здобув великі симпатії і популярність серед українського ще тоді нерозложеного комуністичною агітацією війська та національно настроеного громадянства.

Одним із яскравих проявів цього — це вибір Павла Скоропадського на Всеукраїнському Козацькому Зїзді, 6 жовтня 1917 р. в Чигирині — Головним Отаманом всього Вільного Козацтва.

Розуміється, що ця популярність Його імені зразу ж застрашила провідників з Центральної Ради й Генерального Секретаріату. Бо ці провідники, що горіли бажанням здійснення ідеалу «всесвітньої революції», боялися, що ген. Павло Скоропадський, як — Нашадок гетьманського роду, загартований вояк і громадянин з широким політичним світоглядом — своєю популярністю відсуне дрібних соціалістичних людей в тінь, а сам стане Гетьманом і поведе Україну по самостійницьких рейках. З того часу соціалістичні круги, що не тільки косо дивилися на Особу Гетьмана Скоропадського, але й на творення українського війська, яке вважали зайвим, — почали всіми деморалізуючими методами розкладати вояків 1-го Українського Корпусу та настроювати їх проти Павла Скоропадського.

ПАВЛО СКОРОПАДСЬКИЙ ВІДМОВЛЯЄТЬСЯ ВІД КОМАНДУВАННЯ КОРПУСОМ

„Це рішення я прийняв з великим болем у серці, бо руйнувалися мої мрії, яким я віддав стільки невсипучої, тяжкої праці; руйнувалася надія покласти міцний фундамент для будови регулярної української армії і тим утворити умови, без яких держава Українська не могла існувати.“

(Уривок зі „Споминів“ ЯВПГетьмана Павла).

Наскрізь негативне відношення зі сторони київського політичного центру до корпусу, що начисляв уже тоді 40 тисяч людей, повне негування вимог військового командування, як видача теплих одягів і чобіт для війська й затроювання вояцтва лівими кличами, — вносило це все анархію між рядовиків та зневів між старшин.

Павло Скоропадський, запримітивши з одної сторони недовіря до Нього, а з другої — брак відваги усунути Його з посту Командира Корпусу й страх тих лівих політиканів перед популярністю Його особи, — не міг з легким серцем приглядатися страшним наслідкам роботи політиків.

Не маючи честолюбивих замірів, з вірою, що усуненням себе від командування збройними українськими силами та переданням команди корпусу людині з невеликим імям, якого не боялись би ліві політики, здержить

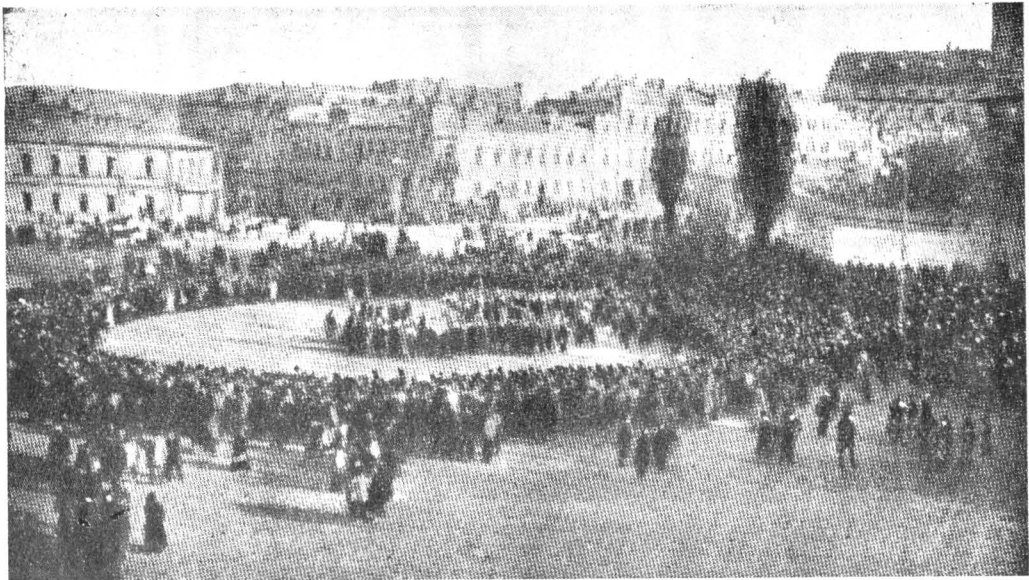
Вельможна Панна Гетьманівна Єлисавета Скоропадська.

розкладову роботу політиканів, а корпус збережеться, як одинока тоді боєздатна сила, — П. Скоропадський вніс рапорт до Генерального Секретаріату про звільнення Його з посади разом з наказом ген. Гандзюкові перебрати тимчасове командування корпусом.

29 грудня 1917 р. штаб корпусу влаштував прощальну вечерю і з жалем попрощав Того, з яким пережили старшини й вояцтво тяжкі хвилини змагань за Українську Державу.

1918-ИЙ РІК

Павло Скоропадський, уступивши з посту командуючого 1-им Українським Корпусом, віддав усі свої зусилля для організації Вільного Козацтва на Київщині. Рівночасно організував вільних козаків на Полтавщині при участі полк. О. Сахна-Устимовича. В Києві зорганізувався полк Вільного Козацтва з селян київського повіту під проводом Павлюка, а в Єлисаветі повстав також полк, зложений з самих фабричних робітників.

Молебен на Софійській площі після проголошення Павла Скоропадського
Гетьманом всієї України — 29 Квітня 1918 року.

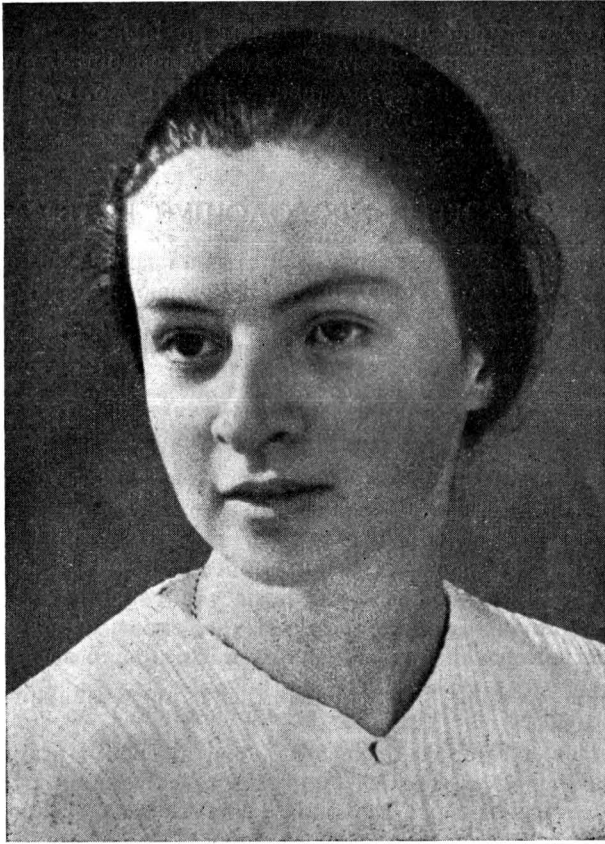
БОЛЬШЕВИЦЬКЕ ПОВСТАННЯ У КИЇВІ

15 січня вибухло в Києві повстання. На захист столиці не було сил, бо соціалістична Центральна Рада здеморалізувала військові частини так, що одні проголосили «неутральність», а другі перейшли на бік большевиків. Одинокі Вільне Козацтво виступило в обороні столиці й уряду. Та це були за слабкі сили. П. Скоропадський пішки подався до Білої Церкви для організування допомоги. Але там уже був розклад серед війська. Звідси подався Він до Звенигородки, осередку вільно-козацького руху, де на чолі стояв Шинкар, призначений Центральною Радою. Однак Шинкар також піддався вже був революційним кличам.

Побачивши, що серед революційної стихії не зможе зібрати сил, Павло Скоропадський, як вояк і патріот, вирушив під прибраним прізвиськом у поворотну тяжку дорогу до столиці, щоб узяти команду в боях за Київ. Після ряду пригод і небезпек прибув Він до Києва, але Київ уже опанували большевики й прийшлося йому переховуватись аж до приходу німців.

«УКРАЇНСЬКА НАРОДНЯ ГРОМАДА»

З приходом нім. військ до Києва й звільнення його від большевиків, П. Скоропадський віддався громадсько-політичній і державницькій праці. В дуже короткому часі заснувалася організація під назвою «Українська Народня Громада». Провід і членство Громади зрозуміли, що анархію і безладдя лівих елементів можна приборкати тільки сильною владою, зосередженою в руках одної людини. Найкращою формою такої влади вважали

Вельможна Панна Гетьманівна Олена Скоропадська.

вони історичну форму гетьманства, а кандидатом на гетьмана намітили Павла Скоропадського.

До Громади вступили військовики з I-ого Українського Корпусу й Вільного Козацтва. В своїй праці Громада держала звязок також і з партією «Українських Хліборобів-Демократів», в якій грали провідну ролю Володимир і Сергій Шемети, М. Міхновський та Вячеслав Липинський.

ПЕРЕД КВІТНЕВИМ ПЕРЕВОРОТОМ

Центральна Рада показалася в своїому складі за кволюю, щоби завести лад і порядок у краю. Зі взятих на себе обов'язків по Берестейським договорі, не могла вона вивязатися, із-за чого вибухали постійні конфлікти між запрошеними нею німцями й українським урядом. Безправство й самочинство отаманчиків доводило селян до краю терпіння, а країну до анархії і руїни. В керівників тодішнього укр. уряду навіть бажання не було вислухати делегатів від селянства, що прибували з протестом в звязку з витвореним положенням.

Щоби положити край цим невідрадним подіям, скликано до Київа на 29 квітня Конгрес Всеукраїнського Союзу Хліборобів-Власників. Зіхалося на нього 6432 уповноважених представників від 8 укр. губерній. Всіх учасників разом з делегатами було 8 тисяч, що репрезентували волю цілої державницької України.

КОНГРЕС 29 КВІТНЯ ПРОГОЛОШУЄ ГЕТЬМАНСТВО

Збори Конгресу відкрив голова ініціативної групи, селянин з Кременчуцького повіту, Микола Коваленко. Відкриваючи Конгрес, Коваленко подякував за таку велику честь, що припала йому з нагоди відкриття так важного в історії України зібрання і підкреслив віру в велике майбутнє такими словами:

«Цей Конгрес стане угольним каменем для нового будинку, початком творчої діяльності народу й зміцнення його державности.»

Після цього вибрано, на пропозицію Коваленка, головою Конгресу представника від Київщини, Михайла Вороновича.

Промови всіх делегатів зводилися до одної точки: Центральну Раду, що довела край до господарської руїни, скинути, земельні комітети, що вносили заколот — розігнати, а винуватців поставити під суд. Коваленко, закінчуючи свою промову, заявив: «ми всі сходимось на однім бажанні — утворити сильну владу, тепер же треба вирішити, що то за влада має бути».

Як відповідь на це — з грудей тисяч представників загреміло — Гетьмана! Гетьмана!»!

На появу Павла Скоропадського в льожі зі своїми осаулами, присутні відповіли бурею оплесків. Голова Конгресу, заспокоївши публіку, пропонував вибрати Гетьманом всієї України Павла Скоропадського.

Окликами «Хай живе Гетьман!» — делегати затвердили свою волю — проголошення Гетьманства на Україні.

Голова Зборів ледве вгамував овації, щоб дати слово Гетьманові, який зійшов на естраду.

Гетьман, перебираючи на себе обов'язки й відповідальність за долю України, звернувся до Конгресу зі словами:

«Панове, я дякую вам за те, що ви довірили мені владу. Не задля власної користи беру на себе тягар влади. Ви самі знаєте, що всюди шириться анархія і що тільки тверда влада може завести лад. На вас, хлібороби, й на статечних кругах населення буду спиратися і молю Бога, щоб дав нам сили й твердості врятувати Україну».

Після закінчення Конгресу, в полудневих годинах у Соборі св. Софії єпископ Никодим поблагословив і помазав миром Гетьмана, а на Софійському майдані відправлено урочистий молебень при великому здвизі українського народу.

Це був найвеличавіший акт в історії України проголошення Гетьманом всієї України — Павла Скоропадського.

В парі з Конгресом члени військової організації переводили переворот. Кілька сот вояків заняли без кровопролиття всі державні інституції. Тільки перед будинком, в якому засідала Центральна Рада, згинуло трьох гетьманських старшин. Члени Центральної Ради, довідавшись про переворот, роз-

біглися, а кінний полк для охорони Центр. Ради під проводом полк. Аркаса й начальник генерального штабу, полк. Сливинський перейшли на бік Гетьмана.

Як видно — ніхто й не думав ставити спротиву, чи боронити старий уряд!

Важніші події за Української Гетьманської Держави 1918 року

Перед правительством Української Гетьманської Держави 1918 року стояли надзвичайно трудні, але разом з тим незмірно важливі завдання як в обсягу внутрішньої, так і зовнішньої політики. З одного боку треба було наладити в країні життя, розхитане й розстроєне чотирма роками війни, роком революції, а на останку ще й большевицькою окупацією зимою 1917—1918 років — з другого боку — треба було скріпити молоду державу на зовні, запевнити її відповідне місце в міжнароднім житті, забезпечити її природні границі, а передусім — впорядкувати взаємини з Німеччиною й Австро-Угорщиною, супроти яких попереднє українське правительтво взяло на себе певні зобов'язання економічного характеру (потвержені й гетьманським уряд.) і які впровадили на територію України майже пів-мільйонну військову силу. Цими завданнями определялася ціла політика гетьманського уряду і всі важніші події за часів його діяльності стояли в тіснім зв'язку з цими завданнями.

Форма й порядок правління в Українській Державі були ясно зазначені в «Грамоті» Пана Гетьмана з дня 29. IV. 1918. «До всього Українського Народу» і в одночасно оголошеному «Законі про тимчасовий державний устрій України». І «Грамота» й «Закон» підкреслювали тимчасовість нового устрою до скликання Українського Союму й установляли такі головні засади цього устрою: 1. вся влада в межах Української Держави належала виключно до Гетьмана України; він стверджував закони і без його санкції ніякий закон не міг мати сили; 2. передовою вірою в Українській Державі була віра християнська, православна, за всіма іншими вірами визнана повна свобода; 3. уряд складався з Ради Міністрів, яка виробляла й схвалювала закони і правила всіма галузями державного життя і 4. установлювалася Фінансова Рада, як «найвища народна інституція для справ державного кредиту і фінансової політики»; 5. за найвищу судову інституцію визнавався Генеральний Суд, заснований ще за попереднього уряду і пізніше, 8. VII. 1918. перетворений в «Державний Сенат Української Держави».

З дальших важливіших актів державно-правного характеру треба зазначити на першій місці «Закон про українське громадянство», схвалений Радою Міністрів і затверджений Паном Гетьманом 2. VII. 1918. Цим законом впроваджувалося фактично в життя розмежування підданих Української Держави і підданих Росії, й саме право набуття українського громадянства зв'язувалося з додержанням певних умов і зложенням особливого записування на вірність Українській Державі. Другим важливим актом був Універсал Пана Гетьмана з дня 16. X. 1918. про відновлення козаць-

кого стану, яко національної військової сили й носія наших славних історичних традицій.

В обсягу господарчого життя держави важливішими актами були закони про ствердження української монетної системи (карбованці й гривни), установлення курсу: 1 карбованець = 1½ марки, або 2 австр. корони, про обмеження ввозу в Україну російських грошових знаків, про заснування Українського Державного Банку й впорядкування бюджету Української Держави. Наслідком фінансової системи, якої дотримувалося Міністерство Фінансів, українська валюта, як пише фаховий дослідник, «мала високу цінність, бо карбованець рівнявся половині золотого франка, себто курс його був у три з половиною рази вищий від курсу теперішньої чеської корони» (писано в 1927 році).

Як відомо, народне господарство Української Держави було звязане певними господарськими зобов'язаннями супроти Центральних Держав, прийнятими в Бересті-Литовськiм. Ці зобов'язання лягли в основу цілого ряду торговельних договорів між Україною й Німеччиною та Австро-Угорщиною, згідно яким Україна мала постачити цим державам 1 мільйон тон хліба та інших харчових продуктів по твердих цінах, а також певну квоту сирих матеріалів (дерево, залізна руда, шкіри та ін.), Німеччина ж і Австро-Угорщина зобов'язалися постачати камяний вугіль, нафту, сільсько-господарські машини, мануфактуру та інше. Щодо торгівлі з іншими державами, то були заключені договори з Доном, Кубанню, Грузією, Білоруссю і Румунією.

В обсягу земельної політики, яка провадилася в напрямку встановлення примусового викупу за допомогою держави більшої земельної власності й парцеляції між дрібними власниками або й безземельними, треба зазначити такі важніші етапи: закон 14. VI. 1918. про «Право продажу та купівлі землі по-за міськими оселями», який обмежував право набування землі 25 десятинами, що мало припинити земельну спекуляцію й служило прелюдією до закону, вже затвердженого Паном Гетьманом на початку падоліста 1918., про норму для більшої власності не більше 200 десятин на господарство; решта мала бути викуплена за допомогою Державного Земельного Банку і розпарцельована між селянами, але не більше як 25 десятин в одні руки. Рада Міністрів не встигла, однак, схвалити цього закону з огляду на революційні події.

Що торкається організації збройних сил Української Держави, то тут за важливіші моменти треба визнати закон 24. VII. 1918. про загальну військову повинність громадян Української Держави і затвердження в половині вересня 1918. Паном Гетьманом схваленого Радою Міністрів закону про організацію регулярної Української Армії, виробленого Генеральним Штабом. Армія мала складатись з 8 піших корпусів і гвардійської (сердюцької) дивізії, 4 кінних див. і цілого ряду спеціальних частин в загальному числі 300.000 людей мирного складу, як відомо, німецька військова влада дуже пізно дала свою згоду на початок переведення цього плану в життя і то лише завдяки особистій інтервенції Пана Гетьмана перед цісарем Вільгельмом II. Цій самій інтервенції Пана Гетьмана завдячувано й повернення німцями Україні Чорноморської Фльоти, яка опиналась була в німецьких руках по прогнанні большевиків.

Протягом 8 місяців діяння гетьманського уряду було зроблено дуже

багато для розвитку просвіти й взагалі національної культури. Яко важливіші моменти треба зазначити: 1. закон 1. VIII. 1918. про обов'язкове навчання української мови, літератури, історії й географії України по всіх середніх школах; 2. відкриття з початком 1918—1919 року 50 державних українських середніх шкіл; 3. урочисте відкриття 6. X. 1918. Державного Українського Університету в Києві, а 22. X. 1918. в Кам'янці-Подільському; 4. закон 31. VII. 1918. про заснування кафедр укр. мови, літератури, історії й права в старих університетах: Київському, Харківському й Одеському та в Ніженському Історично-Філологічному Інституті; 5. відкриття Української Академії Наук у Києві Грамотою Пана Гетьмана 14. XI. 1918.; 6. заложення Національної Бібліотеки Української Держави, Українського Державного Драматичного Театру, «Укр. Державної Капели», Національного Архіву й Національної Галерії Мистецтв. В церковній справі за видатніші моменти треба визнати прийняття 9. VII. 1918. Всеукраїнським Церковним Собором у Києві «Статуту про тимчасову Найвищу Управу Православної Церкви на Україні», який приймав засаду автономії Української Православної Церкви в канонічному зв'язку з Московським Патріархом і проголошення міністром Ол. Лотоцьким в імені українського правительства на засіданні Собору 12. XI. 1918. декларації про Автокефалію Української Православної Церкви.

Бурхливі часи, які переживала в 1918 році Україна разом з усією Європою, були, розуміється, дуже багаті на події з огляду міжнародних відносин і в українському житті. Вичислювати ці події означало би писати історію 1918 року на Україні, що не є сьогодні нашим завданням. Тому зазначимо лиш важніші моменти з обсягу зовнішнього життя Української Держави. До таких моментів належать передусім акти офіційного визнання Гетьманом Павла Скоропадського Німеччиною й Австро-Угорщиною, що відбулося в Києві 2. VI. 1918. через послів обох цих держав. Далі пішли виміни ратифікаційних грамот між Україною й Болгарією (15. VII. 1918. у Відні), між Україною й Німеччиною (24. VII. 1918. у Відні) і між Україною й Туреччиною (22. VIII. 1918. у Відні). В обсягу міжнародних відносин найважливішою для Української Держави справою, поруч з установленням приятних взаємин з Центральними Державами, була справа миру з советською Росією. В цій справі провадилися, починаючи з 23. V. 1918., переговори у Києві між советською й українською делегацією. 12. VI. 1918. було підписано договір про припинення ворожих дій, про відновлення залізничної комунікації й установлення консульрних зносин. Наслідком цього договору було, між іншим, заложення двох генеральних консулятів і 19 звичайних на теренах советської Росії. З Доном, як з суверенним «Всевеликим Військом Донським», було заключено 8. VIII. 1918. у Києві договір про взаємне визнання, про права української меншости на Дону й про встановлення торговельних, залізничних і поштових зносин, урегульованих спеціальними договорами. 16. XI. 1918. було заключено договір про торговельні, консульрні й мореходні зносини між Україною й Кубанню. 26. X. 1918. було підписано торговельний договір з Румунією.

До найважливіших подій в обсягу міжнародних відносин, які стосувались стосунків з сусідами України й її аспірацій до земель, котрі з етнографічного та історичного погляду мали б до неї належати, треба зазначити перш за все конфлікт з Кримом, який, після переведення українським урядом в серпні 1918. економічної блокади Криму, закінчився приїздом

у вересні до Києва кримської делегації, яка погодилась в імені кримського уряду на підпорядкування Криму Українській Державі, на основі краєвої автономії. Далі треба відмітити одностороннє скасування Австро-Угорщиною таємного договору про поділ Галичини й виділення її разом з Буковиною в один коронний український край (заява австро-угорського посла, графа Форґача Пану Гетьману 4. VII. 1918.), з чого виник дипломатичний конфлікт, в якому Україна, не піддержана в даному разі Німеччиною, мусіла уступити. Важне політичне значіння мали дипломатичні подорожі. Першою такою подорожжю була поїздка прем'єр-міністра Ф. Лизогуба до Берліна на початку вересня 1918.; ця подорож дуже причинилась до порозуміння з Німеччиною в справі границь України з Польщею, в справі переговорів з Росією й цілого ряду питань фінансово-економічного характеру. На початку вересня 1918. відбув подорож до Німеччини сам Пан Гетьман, який був прийнятий цісарем Вільгельмом II. з усіма почестями, які належать голові великої й при тім заприязненої держави. Ця подорож, як уже згадано, дала дуже корисні наслідки в справі організації української армії й фльоти. 26. X. 1918. виїхав до Німеччини й далі до Швейцарії, щоб навязати контакт з державами Антанти, міністр закордонних справ Д. Дорошенко. Він встиг заключити в Берліні договір в справі негайного обсадження Холмщини українською адміністрацією й військовими відділами, але його дальша діяльність припинилась через вибух революції в Німеччині та через зміну кабінету й повстання у Києві. 3. XI. 1918. відбулось на станції Скороходово (між Харковом і Полтавою) побачення між Паном Гетьманом і Отаманом Донського Війська П. Красновим в цілях координації боротьби з большевиками.

Протягом існування Української Держави 1918 р. відбулися такі зміни в її уряді — Раді Міністрів: від 29. IV. до 5. V. на чолі тимчасової Ради Міністрів стояв Микола Устимович; 5. V. головою Ради став Федір Лизогуб, який протягом двох тижнів сформував остаточно Кабінет Міністрів. 22. X. переведено було реконструкцію кабінета; до його складу вступило кілька міністрів, яко кандидатів «Українського Національного Союзу». Цей кабінет був розпущений Паном Гетьманом 14. XI. 1918. і сформування нового кабінету було доручено Сергію Гербелю. Це був останній кабінет Української Держави. А далі — далі почалася руйна й український народ докотився до того стану, в якому він перебуває нині.

В. Довнар.

Не фразами, а ділами боремося

Бездержавне життя протягом довгих століть зробило з нашого народу несвідому етнографічну масу, занедбану культурно, розбиту політично й хапку на політичні сензації. Вже не протестуємо проти дивовижних назв в урядових розпорядженнях, для нас видуманих: русини, рутенці, малороси, карпатороси, руські, тутейші... Десятки чудних імен, десятки відтінків, часто-густо образливих, зневажливих. Що діяти, — колоніальний стан не проминув безслідно. Злоститись, нарікати, кричати-протестувати; при чому тут емоції, що вдіє почуття? Політика й чуття, як кохання і гроші, — одне друге заперечують, одне друге виключають, одне друге опоганюють.

Начальник Організаційного Відділу Гетьманської Управи, Військовий летун
Полковник Інженер Василь Мурашко.

Не дивно ж, що в українстві діють «ідеї», літають гасла та вживається тактики, достойної хіба політичних дикунів. Через надто низьку політичну культуру й очевидна неправда, як також утопічні кличі, приймаються часто не тільки в широких народніх масах, але й тими політичними демагогами-крикунами, котрі претендують на провід нашого громадсько-політичного життя.

Двадцять два роки минає з того часу, як апологети Гетьманства, назвавшись на урвану українську державницьку традицію, змагаються витягти націю з пониження й упокорення та піднести її на рівень, достойний великого народу. Але повних двадцять два роки минає з того часу, як, раз розпочавши, в політичній наївності, анархічні степовики українські ведуть шалену кампанію оплюгавлення і самих Гетьманців і всього того, що полишила нам історія з часів Величи й Слави.

Чого тільки не вигадують, яких тільки способів не вживають! Нечувана й добірна лайка, пониження авторитетів, доноси і неправда — все це щодня чуємо й читаємо по адресі тих, котрі все ж таки не вгнуто прочидають засмічене політичне поле України, в твердій вірі, що честь і розум не полишили ще українських людей.

Доводиться нам, Гетьманцям, повторювати давно вже установлені історичні факти, щоб допомогти українцям розібратися в нашій політичній

Начальник Пресового Відділу Гетьман. Управи
Підполковник Доктор Борис Гомзин

правді, котру закривають в димовій заслоні порожніх фраз руйнники українського національного життя.

Організувати націю це не значить йти за політичною модою. Двадцять літ тому назад ми, Гетьманці, боролися із загальною, у нас тоді, прийнятою модою, на різні соціалістичні інтернаціонали. Аж ніяково було дивитися: партії, гуртки, установи, навіть школи й, розуміється, українська преса — все те славословило Маркса, проповідувало безбожництво, матеріалістичне розуміння всього життя. Майже одинокі ми, Гетьманці, обстоювали тоді християнський світогляд на національне розуміння української проблеми.

Десяток літ пізніше з'явився геніяльний реформатор Італії, а за ним такий же Німеччини. Появилися теорії фашизму та національного соціалізму. Цього було досить, щоб українці

цілою силою поперли в новім напрямі. Хоч фашизм і націонал-соціалізм борються проти експорту своїх ідей, запевняючи, що прийняті в тих націй форми політичної організації, питомі тільки їм, відповідно до своєрідних історичних та політично-господарських умов, котрі витворилися у тих націй протягом тисячелітть неперериваного державного життя, — все ж таки наші «вожді», копіюючи геніяльне чуже, гадають, що воно акурат припасоване для українців. Додали пару гучних гасел, проповідують «роскіш ножа й крові», за програму взяли терор, «мокру роботу» культивують, як якусь самоціль, а тримаються чи не виключно на тім, що поборюють Ідею Гетьманства, — оце теорія і практика нової моди сучасного українства.

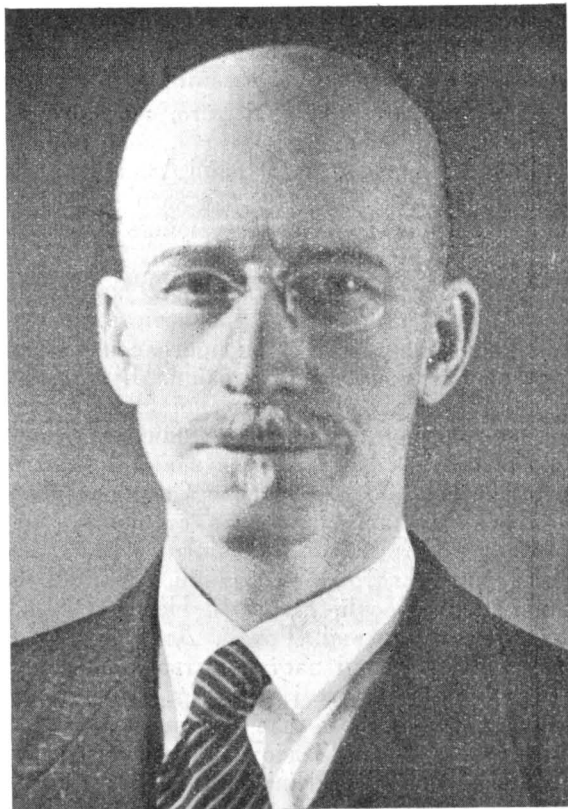
Поборюють Гетьманство безоглядно, найбільше нападають на Персоналізатора нашої Ідеї ЯВПГетьмана. Він і «руській генерал, — москаль чистої води», і «запродав Україну, бо федерацію підписав», і таки «продав Карпатську Україну, тому вона й впала» й «карні відділи формував та селян катував»... Послухаєш про все оте і душить тебе думка-питання: що ж це за нація така? Коли Гетьман оте чинив, значить і всі Гетьманці з ним, отже всі оті: Дорошенки, Шемети, Скорописи, Мельники, Омеляновичі-Павленки, Гомзини, Коваліві, Самойловичи, Назаруки, Луцькі, Шаповали,

Кухаришини, Россиневичі, Назюти, Вовки, Дужі, Чемні, Болобани, Дубові, Запорожці, Барилли, Куницькі, Ілляшенки, Забілли, Березяки й з ними десятки тисяч на еміграції і в краю. Значить — і вони «москалі», що «Україну запродали», а «Карпатську Україну таки продали, тому вона й впала», «карні відділи формували» та «Україну обмосковлювали»! І яка ж це така Україна, котру «московський генерал» продати може, а що ж то таки за купці, що оту Україну купують?! Чому ж це ніде не чути, щоб були спритні купці турецькі, чи французькі, англійські чи американські, котрі б свої чи чужі землі продавали?! Хіба ж ми, українці, така вже нація купецька, що вміємо землями своїми торгувати, а Україна наша така ото до розбазарювання придатна?! Щось тут не так, десь інде криється правда. А

правда та в тім, що блахмана перед німцями та італійцями, французами чи англійцями не пустиш, бо нації ті посідають не абияку політичну культуру й пройдисвітів не слухають та їх теревеням не вірять. Там з обдурювання людей не проживеш, бо там добре знають, що:

«Одне плескати язиком,
Друге тягати плуга...»

Закидають нашому ЯВПГетьманові, що він «русский генерал». Правду кажуть, бо заки він спинив анархію та вхопив булаву, щоб рятувати, що рятувати було ще можна, таким був, бо українських генералів доти не було на цілому світі. Та не кажуть, злочинці, що той самий «русский генерал» одинокий між всіми генералами того часу зформував перший і єдиний український корпус, а з тим корпусом оборонив Україну перед навалою мільйонів демобілізованої російської салдатески, котра була б з попелом тоді Україну пустила! Чомусь того діла не піднялися ані Юнакові, ані Галкини, ані Капустянські, ані Сальські, ані Удовиченки чи Безручки, а от генерал-лейтенант Павло Скоропадський те вчинив. Не згадують також, пройдисвіти, що в тому ж таки 1917 році їде той «русский генерал» до Уманя на Все-

Начальник Гетьманської Канцелярії
Інженер Сергій Шемет.

український З'їзд Вільного Козацтва, де й обирають Його одногосно Головним Отаманом. Щось гнало того «русского генерала» в небезпечних умовах для життя до тої Умані! Щось Його тягло і вабило?!

Не згадують також і того, що «русский генерал» організує в Києві «Українську Народню Громаду», коли побачив повну безсильність Центральної Ради встановити на Вкраїні Лад і Порядок. З поміччю тієї «Української Народньої Громади» (не руссакого союза) рятує українську державність, не допустивши до рішеного майже проголошення звичайного губернаторства німецькими властями, тоді на Україні діявшими.

Ані того не згадують, що 29 квітня 1918 року відбулася найбільша досі в нашій історії знана урочистість, коли то 8 тисяч повноправних представників Східної України проголосило нащадка одинокого Гетьманського Роду за Гетьмана всієї України. Відтоді «русский генерал» став повноправним Володарем Української Землі та позначив Себе в нашій історії так, що годі вам, руїнники, зменшити значіння тих семи з половиною місяців, в котрих був виявлений нечуваний і невиданий державно-творчий розмах Гетьмана всієї України Павла Скоропадського.

Після двох з половиною століть — це ж уперше в історії України приїхали до Києва, щоб вклонитися Маєстату Української Держави послі: Німеччини, Австрії, Туреччини, Болгарії, Швеції, Швейцарії, Росії, Еспанії, Данії, Греції, Норвегії, Персії, Румунії, Фінляндії та напівсуверенних тоді — Польщі, Грузії, Дону, Кубані, Білої Руси й Азербейджану. Свої дипломатичні заступництва прислала вся решта держав — великих і малих, прихильних і ворожих. Київ виріс за Гетьманщини 1918 року, випросталася була й ціла українська нація. Появилася Українська Академія Наук, основано 2 державні університети, старі російські у Києві, Одесі й Харкові поволі українізувалися без ламки й революції, яких не терпить наукове життя; там вводилися одразу по чотири катедри українознавства. До цих вищих шкіл було припасовано понад півтори сотні українських шкіл середніх та все шкільництво народне переведено на національні підстави. Історично-філологічні факультети в Полтаві та Ніжині, як також Ніжинський ліцей мали додати нові, свіжі кадри середньо-шкільного учительства.

Ще більше вчинив Гетьман всієї України в ділянці економіки та адміністрації. Без всякого золотого покриття зумів поставити карбованець на таку тверду основу, що його паритет дорівнював царському рублю. Бюджет Гетьманської Держави був зведений без дефіциту, що економісти відмічають як невидане доти явище. Дотриманий був економічний договір Центральної Ради з осередними державами, підписаний при заключенню миру в Берестю. Вгиналися лани України під тягарем пшеничного зерна, бо вся земля була засіяна. Промисел, транспорт, торгівля — все працювало повним темпом...

Розгорнувся на нечувану широчінь видавничий рух, процвітало мистецтво. Інтенсивно працював Державний Театр, Державна Драматична Школа. Багатіла Державно-Нац. Бібліотека, Державні Архіви, Державні Музеї. Перед здивованими очима обивателя, котрий живучи в Україні десятиліттями нічого про її сучасне і минуле не знав, бував великий рух, що захоплював байдужих та будив серед них національну свідомість і патріотизм.

По вулицях машерувала Гетьманська Гвардія — Сердюцька дивізія — формувалися кадри 8-ох армейських корпусів, військово-технічні ча-

СВЯТКУВАННЯ ПЕРШОЇ РІЧНИЦІ МІСЦЕВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СГД У БЕРЛІНІ

На почесному місці, під Прапором МО СГД сидять ЙСЯВПГетьман і ЙСЯВПГетьманова.

Ряд лівий: Начальник МО СГД Евген Криволап, сот. М. Завянський, Б. Катамай інж. С. Шемет, інж. М. Первак, інж. агр. Б. Шемет, Василь Хома.

Ряд правий: Секретар МО СГД Мирон Королишин, В. Шевчук, М. Шаповал, Всеволод Соловійов, др. Б. Гомзин, інж. Е. Яковенко, інж. К. Мурашкова, Скарбник МО СГД інж. Василь Ткаченко.

стини, авіація. Україна ставала на тверді державні основи! А діялося це все у той час, коли, пару місяців перед Гетьманщиною, одинока українська часопись «Нова Рада» мала всього навсього 300 передплатників. І чинив оце все «русский генерал» Гетьман всієї України Павло Скоропадський, котрий за неповних вісім місяців свого Гетьманування встиг все так зорганізувати та стільки всього нагромадити, що вистало всього того на майже повних 2 роки руйницької чинности УНР., нещасного спадкоємця Гетьманщини.

Реальна Україна існувала тільки за Гетьманщини, бо ні доти, ані потім існувавши українські влади з «головними» та «вождями» нічого їй не дали. Буквально нічого, крім політичної борсанини та річок неповинної крові. Точнісінько так само, як в українській історії полишилося пустопорожнє місце з часів існування Карпатської України, котра жила майже стільки як Українська Гетьманська Держава, — так само пустопорожніми в аспекті державної творчости були часи Центральної Ради, Директорії та УНР. І коли ми, Гетьманці, у власній самообороні відкликуємося на Діла Гетьмана, всі оті «головні» і «вожди» намагаються виправдати часи руйни кровю неповинних і наївних селян, тільки кровю. Безглузді марнотратці, морально-політичні злочинці...

Гетьманці українському націоналізмові не мусіли вчитися на теоріях фашизму та націонал-соціалізму. Націоналізм Гетьманський розгортався в парі з ними. Започаткований в Укр. Гетьманській Державі року 1918 уже в р. 1922 з'являється він, як одинока українська державницька теорія, котра вчить не націоналістичному сервілізму та політичній спекуляції пристосованій до часу й обставин, а таки вмінню — як в обставинах української дійсности свою державу збудувати. Не політичне сектанство, а інтеграція всіх національних сил біля Гетьмана всієї України — оце наша програма ближчих днів. Тому то націоналізм наш державницький і творчий називаємо українським *патріотизмом*, щоб не було плутанини в поняттях та ділах.

Ясність та сила впливу Гетьманської Ідеї згори виключають політичну спекуляцію пристосовану до обставин часу. Тому то Гетьманські організації ідуть однією дорогою, втративши навіть в часі війни зв'язок. Вона та сама: оборона своїх національних інтересів, завершенням чого є українська національна рація. Інакша політична мораль діє в інших українських політичних відламах. Вона знана з перлів народньої мудрости: «На чийому возі їдеш, того й пісню співай». І заливаються тією піснею наші «головні» та «вожди». Розголос того співу руйнує невеликі рештки українського політичного престижу.

З невинною оскаженістю нападаючи на нашого Гетьмана, висувують наші антагоністи своїх претендентів на національний провід. Супроти родовитих нащадків Українських Гетьманів з часів нашої Слави — ставлять капралів та п'янюг — оживлених «вождів». Супроти традиції і досвіду — революцію і порожню фразу. Супроти чести й моралі, котрих Нащадкам Гетьманського Роду порушити не вільно, виставляють незаперечний сервілізм супроти всіх і вся, Роттердамською скринькою з грішми, почавши.

Непорушно стоячи десятиліттями при Його Світлости Гетьмані всієї України Павлові Скоропадському та Його Роді, Гетьманці з кожним днем щораз наглядніше переконуються, що порятунок нашої національної чести прийде тоді, коли в українське національне життя реально втілиться наш короткий і ясний клич: *Бог — Гетьман — Україна!* . . .

Вельможний Пан Гетьманич Данило Скоропадський

Гетьманський рух в основі своїй має принцип легітимности (провоправности). Він приймає Гетьманщину, як дідичну монархію і обстоює права до українського престолу в Києві Гетьманського Роду Скоропадських. Обстоює тому, що тільки в гуртуванні й організації всіх українських сил біля одного Роду бачить одиноку можливість здобути стагу, на багато століть загарантовану й справжню свободу розвитку для Українського Народу; свободу, яка тільки й може здійснитися в державних формах існування Народу, себто в формах Самостійної і Незалежної Української Держави.

Гетьманський Рід Скоропадських правив Україною в першій половині 18 століття. Першим Гетьманом з того роду був Іван Скоропадський (1708—1722). Майже 200 літ пізніше, в 1918 році, прийшов до влади Його Світ-

лість Ясновельможний Пан Гетьман Павло Скоропадський. Третім легальним Гетьманом України буде Син Гетьмана Павла — Вельможний Пан Гетьманич Данило.

МОЛОДІ ЛІТА В. П. ГЕТЬМАНИЧА ДАНИЛА

Вельможний Пан Гетьманич Данило уродився 13 лютого 1904 р. (н. ст.) в Петербурзі. Названий Данилом у пам'ять Гетьмана Данила Апостола, дочка котрого була прабабкою Гетьманича в 7-ім поколінні.

Початкову освіту діставав Гетьманич Данило від приватних учителів, складаючи щороку іспити при першій клясичній гімназії в Петербурзі. Було звернено при тім увагу на вивчення чужих мов. Гетьманич володіє тепер перфектно крім матірної — української — також німецькою, французькою, англійською і російською мовами.

Весну й літо проводив Гетьманич Данило з Родиною на Україні в родових маєтках — в Полошках на Чернигівщині, або в Тростянці на Полтавщині. Маєтки ці були повні родових традицій, зв'язаних з добою Гетьманщини. Там Гетьманич Данило знайомився з життям українського селянства і сільської інтелігенції. Там і формувалися його перші враження про Україну. Залишився в пам'яті Гетьманича і до сьогодні образ народного вчителя з села Воськівці, біля Тростянця, що знайомив молодого хлопця з безсмертними поезіями нашого кобзаря — Тараса Шевченка та з другими творами красного письменства.

Були в тих маєтках призбірані великі колекції образів, історичних портретів, посуду й велика бібліотека. Підчас революції *розарітовані* банди спалили всі будівлі, знищили та розграбували старовинні пам'ятки. Вони дерли та розкидали по околичних дорогах листки з цінних і рідких, призбіраних століттями книжок, що виглядали для них до нічого непридатними. Решта бібліотеки згоріла. З димом пішли історичні портрети й одинокі пам'ятки української старовини, що не можуть бути ні відновлені, ні замінені іншими.

1911 рік провів Гетьманич Данило в Фінляндії, в Вілманstrandі, де тоді Його Батько командував 20-им драгунським Фінляндським полком. В Фінляндії дуже поширений лещетарський спорт. І Гетьманич Данило побирав там першу науку в лещетарським спорті.

Російська революція застала Гетьманича Данила в Петербурзі. Большевики не звернули уваги, що Родина Гетьмана України жила в Петербурзі. В літі 1918 року Український Уряд організував переїзд Гетьманської Родини в спеціальнім поїзді до Києва.

Гетьманич Данило жив у Гетьманській Палаті. Там був він свідком початків будови Гетьманської Держави, свідком напруженої організаційної праці свого Батька Гетьмана Павла, свідком напруженої праці кращих людей України, покликаних Гетьманом до державної праці. 14-літній хлопець відчував, що робиться велике діло та переймався все більше почуттям відповідальності й національного обов'язку, щоби поставити й себе в будучині до послуг українського державного Діла. Та скоро Він побачив, що зібраних Батьком конструктивних сил не вистачило, що перемогла руйнуюча стихія, що ця українська стихія зруйнувала Діло Його Батька і сама щезла, як та іскра.

Катастрофа ця одначе не збудила в молодій душі Гетьманича зневіри й нехиті до Українського Діла. Навпаки, вона загартувала молоду душу, характер і рішення на все життя — боротися з українською деструкцією, щоби її для добра Українського Народу перемогти.

Київські дні, чудова природа, вибране оточення і всі трагічні події залишили в молодій душі Гетьманича незатерті на все життя спомини.

Осіною 1918 р., перед початком повстання, Пан Гетьман вислав усіх дітей з вірними людьми до Одеси. Поїхав туди й Гетьманич Данило. Одинадцять місяців подорожували гетьманські діти морем і суходолом, аж нарешті в Швейцарії зустріли своїх Батьків.

В Швейцарії Гетьманич Данило вступає до французької реальної гімназії в Льозані. Кінчає її з відзначенням у 1922 р. В нагороду за успіхи в науці, школа везе трьох кращих учнів, в тім числі Гетьманича Данила, відвідувати виставу в Марселі. Це була премія імени відомого швейцарського патріота генерала Дюфура.

Гетьманич Данило вступив до Високої Техн. Школи в Шарлотенбурзі (в Берліні) на машино-будівельний відділ. Тут брав участь в українському студентському життю в Німеччині, спочатку як член Т-ва «Основа», пізніше як Голова Т-ва «Дніпро».

З кінця 1928 р. до кінця 1932 р. служив В. П. Гетьманич Данило як дипломований інженер в електро-технічних фабриках Сіменса і Гальське.

Минав уже десятий рік, як Рада Присяжних Українського Союзу Хліборобів-Державників на чолі з бл. п. Вячеславом Липинським розпочала працю для відновлення Гетьманського Руху на еміграції. З того часу В. П. Гетьманич почав сходитися з В. Липинським і другими членами Ради Присяжних, які підготовляли В. П. Гетьманича до Його історичної ролі.

Коли В. П. Гетьманичеві скінчився 21 рік, ЯВПГетьман і чільні Гетьманці звернулися до нього з запитом, чи готовий Він після Свого Батька перейняти на себе Його права і обовязки. З огляду на важність справи В. П. Гетьманич попросив дати деякий час на роздумання. Через рік Він довів офіційно до відома ЯВПГетьмана й чільних Гетьманців про своє позитивне рішення.

НАДАННЯ В. П. ГЕТЬМАНИЧЕВІ ДАНИЛОВІ ПРАВ І ОБОВ'ЯЗКІВ У ГЕТЬМАНСЬКИМ РОДІ

З кінцем 1932 р. В. П. Гетьманич залишив інженерську працю й свої сили присвятив виключно українській справі. На українському політичному горизонті з'явилася постать активного діяча Українського Престолонаслідника — Вельможного Пана Гетьманича Данила. Про надання В. П. Гетьманичеві Данилові прав і обовязків у Гетьманським Роді українська суспільність довідалася офіційно з заяви ЯВПГетьмана Павла, зробленої 16 травня 1933 року в таких словах:

«Історія наказує Мені дбати, щоб започаткована Мною в 1918 р. державна організація України продовжувалась далі до повного, щасливого завершення нашого національно-Державного Діла. В наших українських обставинах потрібно для цього напруженої, упертої праці ряду поколінь.

Тому, хоч і почуваю ще сили, енергію та порив до боротьби, то всеж-таки мушу подбати про те, щоб і після Мене був забезпечений Провід нашому Ділові.

І тому в цей день шестидесятиліття Моїх уродин урочисто проголошую Свою Волю:

Після Мене Провід нашого Діла й всі права й обовязки старшого в нашім Роді переходять на Сина Мого ДАНИЛА.

Синові Моєму ДАНИЛОВІ заповідаю непохитно, до кінця життя, стояти на чолі Гетьманського Державного Діла, а всім Гетьманцям — вірно допомогати Йому в цім». (Гл. «Січ», Шикаго, 24. червня 1933 р., ч. 23).

Від того часу Гетьманич Данило взяв активну участь у визвольному Русі. Якийсь час Він повнив обовязки Начальника Організаційного Відділу Гетьманської Управи. Він також допомагає Свому Батькові, як в площині зовнішно-політичних зносин, так і в ділянці внутрішнього політичного життя.

В. П. ГЕТЬМАНИЧ ДАНИЛО В ГРОМАДСЬКІМ ЖИТТЮ

Найкращу характеристику постаті Гетьманича Данила, Його поступовання й ролі в українськім громадськім життю, знаходимо в кінцевім уступі передмови, присвяченій В. П. Гетьманичеві в книзі «За Україну». Там читаємо наступне:

«Найважнішою подією в житті В. Пана Гетьманича дотепер — це Його подорож до Злучених Держав Америки й до Канади. Але подія ця важна також і в історії наших сучасних визвольних змагань... Його найбільше дотепер Діло — проломання ледів у цілому Українстві. Ті леди проломав Він своєю виїмковою індивідуальністю. Високий, стрункий, сильно збудований, знаменитий промовець, мужній і ласкавий, енергійний у речах і мові, спокійний, але рішучий, здержливий, поважний, але не зимний, елегантний на зовні й в зносинах з людьми, вільний у поведженні, а при тім повний дійсно гетьманської поваги — він пориває українців за собою. Розум і дипломатія Його роблять решту. І в палаті генерал-губернатора Канади, і в хаті українського робітника Він задержує свою гідність. І молоді, і старші пішли за ним і об'єдналися з Ним. З Тим, що колись очолить нашу Україну. Зустріч і прийняття Пана Гетьманича нашим суспільством в Америці й Канаді були виявом українського патріотизму, єдності й сили. Нарід з ентузіазмом засвідчив вірність Гетьманській Ідеї і прийняв заповіт Гетьмана Павла, вітаючи Його Сина не тільки як Сина, але як Гетьманича — Українського Престолонаслідника. Так, Гетьманич Данило не тільки Син Гетьмана. Він Переємець обовязків і прав, звязаних з Гетьманською Булавою.

Боже, Гетьмана й Рід Його бережи! Для України!..»

ДУМКИ ГЕТЬМАНИЧА ДАНИЛА ПРО УКРАЇНСЬКІ СПРАВИ

В тій же книзі «За Україну» (Едмонтон — Канада. 1938), знаходимо багатий матеріал, що характеризує думки Гетьманича Данила про актуальніші проблеми українського життя. Це довгий ряд промов, виголошених Гетьманичем при загальних урочистих прийняттах Гетьманича, при това-

риських сходинах і в ділових засіданнях, що відбувалися майже в усіх більших центрах розселення українських кольоністів і еміграції в З. Д. П. Америки і в Канаді. Переходимо до перегляду висловленого Гетьманичем підчас Його прилюдних виступів.

Перший прилюдний виступ В. П. Гетьманіча Данила в Америці відбувся 12 вересня 1937 р. в Шикаго підчас посвячення літака «Київ» — третього з черги літака, придбаного Союзом Гетьманців-Державників в Америці для цілей авіо-спорту.

«... Ще ні одна нація, казав в своїй промові Гетьманіч, не здобула незалежного державного життя тільки самою ідеєю та самим словом. Тільки ідея, сполучена з організацією матеріальних сил народу може привести до перемоги. Те, що ви тут за Океаном заходилися організовувати українське авіаційне діло, є важне не тільки тому, що дає змогу цілому рядові українських патріотів здобути знання цієї найважливішої ділянки техніки, так потрібної для військової справи, але ця летунська акція ще важна тим, що вона взагалі звертає увагу укр. суспільства на величезне значіння матеріальної сили в ділі визволення Народу...».

Звертаючись до присутніх на святі гостей — американських німців В. П. Гетьманіч, привітавши їх у німецькій мові від імени всіх присутніх, сказав:

«... Одним з найбільших ворогів, що перегороджують шлях наш до вільного життя, є *большевицька Москва*, що захопила більшу частину нашої Землі. Большевизм, як світогляд, у всіх його проявах стоїть впоперек дороги до нашого національного і державного відродження. І тому ми його всіми силами поборюємо. Тому ми з великим інтересом і захопленням слідкуємо за боротьбою проти цієї світової небезпеки в інших краях і особливо в Німеччині. Ваша бувша батьківщина, дякуючи розумові й енергії її Провідника, цю небезпеку перемогла. За це честь їй і слава! Я переконаний, що висловлюю Вам почуття всіх присутніх тут українських патріотів, передаючи Вам вислови симпатії до Німецького Народу й щирі побажання дальших успіхів в його тяжкій боротьбі...»

Далі Гетьманіч казав в українській мові: «Щасливий бачити і відчувати, що в конкретній загально-національній роботі легко встановлюється порозуміння між всіми Українцями, яким дорога справа визволення України... Я вірю і знаю, що шлях до нас знайдуть всі українські патріоти, котрим іде не про розпорошення, а про підготовку й об'єднання всіх наших народніх сил до нового національного зриву. А що до цього зриву дійде, в це Батько і я глибоко віримо й будемо й надалі для збільшення нашої внутрішньої єдності й сили непохитно працювати.

Хай буде цей новий літак, здобутий зусиллям щирих Українських Патріотів, носити імя «КИЇВ»!

Хай служить він ідеї нашого національного скріплення і об'єднання!

Хай нагадує він нам, що ми ще й досі бездержавний нарід, поглиблюючи тугу нашу за вільним і незалежним життям і посилюючи нашу енергію до дальшої боротьби!...»

22 вересня 1937 шикагська німецька кольонія, зорганізована в національним т-ві «Дойтчер Фольксбунд», вітала Гетьманіча Данила в своїй багатій домівці при вулиці Вестерн.

Запрошений до слова Головою зборів, Гетьманіч розповів спочатку про свої вражіння з життя в Німеччині, а потім перейшов до українських

справ. Він підкреслив, що причина неуспіхів Українського Народу в 1917—18 р. р. походить від того, що в ті часи під впливом кличів російської революції активна частина українства більше захоплювалась інтернаціональними ідеями (марксизмом), на шкоду своїх національних цілей і ідеалів. І це було головною причиною наших тоді невдач і катастроф.

«Але певна частина Українців, казав В. П. Гетьманич, вже й тоді взято боролася проти інтернаціоналістичних ідей. Тепер ця наша боротьба має більш організований характер та захоплює далі все ширші верстви Українського Народу. Це приведе нас без жадного сумніву до своєї ні від кого незалежної Української Держави».

3-го жовтня 1937 на урочистім прийнятті, організованім Союзом Гетьманців-Державників спільно з українським Духовенством і визначнішими громадянами цілої української колонії в Шикаго, В. П. Гетьманич між іншим казав:

«...Радий сьогодні бути в оточенні майже виключно представників західньої вітки нашого Народу, бо вірю і знаю, що тільки в найтіснішій співпраці між обидвома вітками нашої великої Нації вдасться нам здобути те, що являється для всіх нас найдорожчим: *самостійну і незалежну Українську Державу!* ... Я глибоко вірю, що перед Рухом нашим — велике майбутнє... Рух наш — живий звязок нашої сучасности з нашою прадавньою минувиною, але рівночасно є він шляхом до нашої світлої будучини. Він, і єдино він, може обєднати консервативне крило нашого суспільства з крилом поступовим в одній спільній творчій роботі...

Робота мусить бути єдиним критерієм при оцінці і доборі людей. Тільки в конкретній роботі можна пізнати людину, тільки в роботі гартуються характери і виробляються добрі провідники. Із-за браку добрих провідників у всіх ділянках національного життя страждає ціле українство... Питання вироблення добрих політичних провідників, провідників свідомих своїх завдань і обовязків, чесних, здисциплінованих і активних, являється може найголовнішим завданням, яке стоїть перед цілим українством. Це завдання стоїть і перед Гетьманським рухом...

В нашім Русі люди організуються не демократичним шляхом виборів, а по принципу добору, селекції згори... Цей спосіб накладає на кожного чільного Гетьманця особливо велику відповідальність...

... Визвольне Діло наше є надзвичайно тяжке. Боротьба наша сувора і вимагає великих жертв від кожного з нас. Вимагає вона тому людей твердих і енергійних, чесних і здисциплінованих, людей віруючих у Бога і у власні сили...

... Гетьманці дивляться широко на свої завдання супроти Батьківщини... Вони не відкидатимуть співпрацю в конкретних випадках з усіми національними силами, незалежно від їх політичного напрямку, коли це буде корисно для спільного визвольного Діла. Бо ж ми хочемо не розпорошення, а обєднання всіх національних сил...»

На бенкеті в Детройті 9-го жовтня 1937 р., уладженим на честь Гетьманича Данила українською Громадою спільно з місцевими Гетьманцями-Державниками, Гетьманич, відповідаючи на ряд промов і тостів, звернувся на початку своєї промови по англійськи до присутнього представника м. Детройта з такими словами: «Я сердечно вдячний Вам за Ваші ласкаві слова, звернені до мене й до всіх присутніх. Радісно відчуваю, що тутешні

наші американські приятелі так добре ставляться до Українців тут і так щиро співчують нашим національним стремлінням».

В українській мові Гетьманич продовжував: «... Усіх нас — Українців, без різниці політичних напрямків, одушевляє одна думка, одна Ідея, що є нашою національно-політичною вірою: *Ми хочемо бути державно незалежними, хочемо так само, як і вільний Американський Нарід, кувати власними руками свою долю*»...

«... Передумовою до вироблення незалежного державного життя є насамперед наше духове й культурне піднесення... Я вірю, закінчив свою промову Гетьманич, що наближається час, коли всі Українці подадуть собі руку й зуміють вибороти собі місце на світі, на яке ми, яко нація давньої культури, маємо повне право...»

10-го жовтня на величавому концерті на честь Гетьманича в Детройті, відповідаючи на ряд промов, Гетьманич казав: «Я знаю, що тут зібралися українські люди різних політичних напрямків. І тому мені приємно говорити до Вас. Бо я бачу й відчуваю, що в площині української культури маємо всі ми спільну мову. Але хай спільна культура наша стане також і доброю базою для об'єднання всіх українських політичних сил!»

«... *Майте на увазі, говорив далі Гетьманич, скоро перед українським загалом стануть завдання чисто політичного характеру. І ми всі мусимо бути готові до виконання тих завдань.* Гетьманці є нині лише частиною українського визвольного Руху. Але Гетьманці стремлять до об'єднання всіх сил Українського Народу...»

17-го жовтня на прийнятті в Укр. Народнім Домі в Клівеленді, урядженім Гетьманцями-Державниками спільно з іншими організаціями, Гетьманич, запрошений після ряду промовців до слова, спочатку в англійській мові дякував англійських промовців, потім у німецькій мові звернувся до присутніх американських німців з висловом симпатії національно думаючих українців до Німеччини.

Далі, вже по українськи, Гетьманич сказав:

«... В Європі серед політично активних Українців поволі затираються різниці між Галичанами і Наддніпрянцями... Зокрема Гетьманці в Європі всіма силами стремлять до того, щоб якнайбільше причинитись до порозуміння і співпраці між західною і східною віткою нашого народу... Здібність галицьких Українців до методичної роботи, сполучена з розгоном наддніпрянських Українців — у процесі співпраці дасть добрі наслідки... Для Гетьманців усі класи Українського Народу є рівнорядні, як складові частини цілого, без котрих це ціле не може існувати. Сьогодні ми стоїмо скрізь перед фактом зросту значіння робітництва. Зорганізоване робітництво, так само як і сильна хліборобська класа, для будучого відродження Української Держави є необхідні. Я глибоко вірю, що національно думаюче робітництво наше, яке вже й сьогодні несе великий тягар у нашій визвольній боротьбі, займе також і в нашій будучій Державі почесне місце, на яке воно заслуговує...»

«... Надіятись на національну перемогу без плекання національних авторитетів, як духовних так і світських, — це обдурювання самих себе. Тому ми мусимо підносити ідею авторитетів, так занедбану в нашій народі, на належну височінь...»

... Нарешті — тільки на основі християнського світогляду можна вести зорганізовану боротьбу з большевизмом — з цим найлютішим нашим ворогом — з атеїзмом і всіми тими чужими, неприродними й шкідливими науками, що нас внутрішньо розбивають і нищать, не дають змоги нашому народові скріпитись і спроваджують його то в одне, то в друге вороже ярмо...»

24-го жовтня 1937 в Філадельфії на прийнятті, улаштованім Гетьманцями-Державниками спільно з іншими українськими групами, Гетьманич Данило говорив: «...Тільки тоді, коли всі українські внутрішні сили об'єднуються одною державною Ідеєю, Ідеєю освяченою історією і традицією нашою та окропленою українською кровю, — тільки тоді вдасться опанувати віковичний духовий і політичний хаос український і дати визвольний боротьбі нашій ясні організаційні рямці. І тільки тоді ми зможемо надіятись на національну нашу перемогу... Українською справою світ починає знов цікавитись... Але не забуваймо тут головного... ми, Україні, тільки тоді будемо певні нашого українського завтра, коли твердо стоятимемо на власних українських ногах...»

31-го жовтня 1937 р. в Нью Йорку на прийнятті, улаштованім міжпартійним українським Комітетом в готелю «Емпаер», відповідаючи на промови й тости, Гетьманич казав: «...міжнародні відносини можуть загостритися несподівано так сильно, що може дійти до великого міжнародного конфлікту. І тому, особливо тепер, обставини диктують, щоб усі українські творчі й конструктивні сили об'єдналися довкола одного Національного Центру — авторитетного, як на внутрішньому так і на зовнішньому фронтах...»

Від нашої молоді залежатиме будучність нашого Народу. Тому будьмо обережні й ошадні в витрачанні наших національних сил! Не штовхаймо нашу молодь на необачні кроки, невинувдані ні внутрішніми ані зовнішніми обставинами. Натомість треба працювати, щоб скріпити внутрішні сили нашого молодого покоління, піднести його ідейно, морально, фізично й культурно на найбільшу височінь... Не вимагаймо передчасно найвищої жертви від нашої молоді! Бо я вірю, що цю жертву кожний український патріот принесе тоді й там, коли цього дійсно вимагатимуть обставини...»

«... Не з мягкотілим ліберальним романтизмом треба підходити до великої нашої національно-державної Справи... наше державне відродження треба творити на основі ґрунтового знання нашої минувшини та реального підходу до нашої суворой дійсности...»

13-го листопада в Торонті (Канада), на улаштованім на честь Гетьманича Союзом Гетьманців-Державників урочистім концерті в Укр. Народнім Домі, Гетьманич між іншим казав: «... Гетьманці знають, що вони є тільки частиною цілого. Але свідомі своєї відповідальности, вони хочуть бути частиною творчою й активною. Хочуть створити духові й організаційні рямки для цілого українського визвольного руху, бо знають, що без цього національна сила наша при новому зриві знову розпорозитись...»

1-го грудня 1937 р. в Монреалі (Канада) в українській залі на Ібервіль зійшлося 350 душ молоді, щоби привітати Гетьманича. Відповідаючи на привіт Гетьманич казав: «... Україна — це не легка справа. Здобути Українську Державу, то ще не значить її збудувати. Нам не лиш

націоналізм потрібний, але перш за все конструктивне державництво, щоб не загубити того, що націоналізм здобуде. Тільки тоді, коли в нас ті дві здорові течії — Націоналізм і Державництво — дисципліновано поведуть працю під одною кермою, тільки тоді можна буде більш надійно дивитися на наше завтра... Ви, молоді, маєте порив і розмах, але молодим треба ще й досвіду Батьків, отої сили консервативної й тільки тоді, коли ми сполучимо ті дві сили разом — Батьківський досвід з розмахом молодих, тільки тоді може повстати Україна... Мало навіть того, щоб бути національно свідомим. Нам ще треба братись за організацію й уміти підпорядковуватися гієрархії організаційній... Події йдуть у світі скоро. Може прийти нова світова завірюха. Нам треба бути готовими скрізь. Тому кличу Вас, молодих Українців і Українок, що так близькі моєму серцю: організуйтеся у Союзі Гетьманців-Державників, для праці на славу Україні!...»

11-го грудня 1937 р. в домі Союзу Гетьманців-Державників в Вінніпегу (Канада), відповідаючи на ряд привітальних промов, Гетьманич говорив: «Було б наївно думати, що без внутрішньої консолідації Український Нарід зможе охоронити себе підчас грядучих подій від того, щоб стати об'єктом визиску чужоземних сил, які будуть використовувати українську незорганізованість і безсилість виключно для своїх цілей. Тільки силою можна здобути собі право!... Для нашого внутрішнього об'єднання мусимо зробити перший крок: позбавитись нетерпимости... український політичний Рух ще молодий і знаходиться в стадії формування. Помилки в минулому ще не означають, що ті ж самі помилки будуть повторюватися і в майбутньому. Тому не біймося простягати руки до всіх чесних Українців, що стоять ще сьогодні в інших політичних таборах, бо тільки в процесі спільної практичної роботи зникне назавжди те, що нас розєднує... Мусимо також стреміти до того, щоб віроєспвідні різниці між Українцями не стояли на перешкоді до їх політичного зближення й об'єднання...

... Після большевизму, що вже 20 літ бує на наших Землях, залишиться сумна спадщина: духово і фізично розбите українське життя. У звязку з цим, тим більшого значіння набувають ясні політичні ідеї й установи для всіх тих, що на тій нашій рвіні хочуть будувати нове українське життя...» Закінчив свою промову Гетьманич такими словами:

«... Гетьманці свідомі великої цінности, що вони її несуть на своїх плечах: є це традиція Гетьманської Держави, а одночасно традиція найсвітліших періодів нашої історії. Хочемо ту нашу Ідею донести знову до Києва, хочемо бути на висоті завдань, що стоять перед нами, спрямовуючи енергію нашу на поглиблення нашої внутрішньої духової єдности й фізичної зорганізованости і роботою своєю, чесністю й товариськістю пориваючи український патріотичний загаль до спільної боротьби за спільний ідеал!

Хочемо української сили, а тому кличемо до співпраці всіх ширих українських патріотів з інших таборів, яким дорога доля нашої Землі!»

19-го грудня в залі Народного Дому в Едмонтоні підчас урочистого прийняття Гетьманича місцевою українською кольонією, відповідаючи на ряд промов, Гетьманич казав:

«... Ми, Українці, стоїмо сьогодні в самім початку нової боротьби... Тому в ці часи національного напруження й іспиту не починаймо з особистої свободи. Її матимемо в нашій здобутій Державі! Сьогодні ж будьмо

натомість готові цю нашу свободу принести кожночасно й добровільно в жертву там і тоді, коли користь нашої визвольної роботи від нас цього вимагатиме!... *Ми переживаємо дуже відповідальні часи, наближаємось до нових подій і можливостей, коли, може вже не в так далекім майбутнім, матимемо змогу знову боротись за нашу Державу... всі ми несемо велику відповідальність за майбутнє нашої визвольної Справи. Не повторюймо старих помилок, що довели нас до катастрофи!*

Відповідальности цієї свідомі Батько мій і я, що нас Боже Провидіння захтіло поставити в центрі Гетьманського Визвольного Руху. Ідеї нашої Вільної, Незалежної України хочемо служити до кінця!... глибоко віримо, що творчі сили нашого Народу нарешті переможуть...

... Повече ж національне визволення прийде тоді, коли збірний чин наш буде осяянений великою жертвою, коли — як нарешті в житті кожного народу — стройні лави наших бойців-патріотів будуть знову кувати вільне життя й Незалежну Державу під свист куль і ціною власної крові!

До нашого національного зриву ми готовимось, наближення його відчуваємо, його хочемо, бо хочемо вільної України!...»

На прикінці книжка «За Україну», з якої беремо матеріяли до цієї статті, подає «Кінцеве Слово» пера В. П. Гетьманича Данила. Основне в цім «Кінцевім Слові» наступне:

«... Впродовж цілої подорожі, пише В. П. Гетьманич, відчував і тепер, після її закінчення, відчуваю сильний внутрішній звязок з усіма тими патріотами, що мені з ними довелося зустрічатись, говорити, обмінюватись думками... Я маю на увазі широкі маси українські... — наших фермерів і робітників, як і духовних провідників, бувших військовиків, інтелігентів, а особливо українську молодь. Всі вони підходили до мене підчас і після наших численних зібрань, гостили мене в себе й всіми способами старалися висловити мені співчуття й прихильність у звязку з тою працею, що її Батько, я й ті, що з нами, ведемо; а разом з тим із внутрішнім горінням застановлялися над тим, як найліпше спричинитись до збільшення української внутрішньої сили, як об'єднати в одне ціле здорові зародки в нашім суспільнім житті, що їх сьогодні вже всюди спостерігаємо, як закривізувати те, що нині ще лежить бездільно, невикористовано для спільного визвольного діла... часу перед вибухом подій на Сході залишилося вже мало... темп нашої громадської роботи треба прискорити... чесних українських патріотів можна знайти в усіх українських політичних групах і тому злочином є — штучним загостренням внутрішньо-політичних відносин віддаляти можливість всеукраїнського порозуміння перед обличчям грядучої боротьби... в цей підготовчий період особливо мусимо оберігати наше суспільне життя від розкладових, чужо-національних впливів; мусимо зробити все, щоби якнайкорше об'єднати здорові українські сили, створюючи все-національний український центр, авторитетний на зовнішньому й внутрішньому фронтах...»

Наведені витяги з прилюдних висловів В. П. Гетьманича найліпше характеризують Його політичне і взагалі духове наставлення. Тим більша їх цінність, що вони висловлені експромтом, як відповідь на привітання...

„В тій давній, виповненій брязкотом
оружжя добі, відшукаймо те, що ста-
новить постійну й незмінну суть сили
Українського народу.“

В. Липинський.

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИКУ!

Перед вибухом вересневих подій минулого року Місцева Організація Союзу Гетьманців Державників, ідучи за вище наведеними словами Вячеслава Липинського, Творця Гетьманської Ідеології, приступила до видавання свого органу «На Відсічі». Як зазначили ми в перших числах «На Відсічі» — не ставили ми собі інших завдань, як тільки обов'язок голосити на чужині серед нашої еміграції **УКРАЇНСЬКУ ПРАВДУ**. Ту правду, яку століттями очорнювали наші одвічні вороги, а в останніх часах і люди українського походження, — одні заражені «всесвітнім братерством», другі захоплені чужими ідеями, що не прийнялися і ніколи не приймуться на українському ґрунті, — а інші прямо із-за сервілізму.

По виданні 7-го числа нашого органу, з багатьох листів, одержаних від новоприбуваючих українців із ЗУЗ, ми переконалися, що наша скромна праця знайшла зрозуміння. Головні листи від західньо-української молоді, повні розчарування, як — «коли б на рідній землі була змога переконатися в цій жертвенній праці Гетьмана для України, ми не йшли б були в закамарки темряви»... «ми націоналісти, але хочемо Гетьмана!»... та багато інших подібних висловів, свідчать, що Гетьманська Ідея є живуча в українських серцях і тільки вона є тою рушійною силою в боротьбі за свою державу.

Український Державнику, з уст невідповідальних людей почуєш не одне терпке слово під адресою нашої Організації за це тільки, що називаємо речі по імені та п'ятуємо злочин і облуду, що криються під маскою «патріотизму» та «службі нації»... Але, як ми писали в перших числах «На Відсічі», — ми не зійдемо з того шляху так довго, доки скомпромітовані штабовці самі не уступлять, або суворий присуд боротьби не змете їх з поверхні українського політичного горизонту. Ми не боремось за якесь партійне першенство. Не запобігаємося за тим, щоб кожний українець став ісповідником Гетьманської Програми. Хочемо тільки вірно стояти на сторожі розвитку Визвольної Боротьби, щоб вона йшла тим віковичним шляхом, який витичили наші предки-державники — від Аскольда, Володимира В., Короля Данила, Сагайдачного, Хмельницького, Мазепи — аж до днів Гетьмана Павла Скоропадського.

Це наш святий обов'язок!

Для посилення і скріплення цієї праці, кличемо до Тебе, Український Державнику, — **ДОЛОЖИ ВСІХ ЗУСИЛЬ ДЛЯ ЗАЛОЖЕННЯ ТВЕРДИХ ОСНОВ ІСНУВАННЯ БОЄВОГО ГЕТЬМАНСЬКОГО ОРГАНУ НА ЧУЖИНІ. — ПРАЦЮЙ НАД ПОШИРЕННЯМ ЙОГО В МАСАХ, ТА НАЛАДНУЙ ЙОГО МАСОВУ КОЛЬПОРТАЖУ!**

Тією працею розвієш легенду брехні й звяжеш духово українця з Ідеєю, яку ЗРОДИВ НАШ РІДНИЙ ЧОРНОЗЕМ, якої прагнули століттями українські покоління, віддаючи за неї жертву власного життя і крови.

Квітневе число присвячене 22-ій Річниці Відбудови Гетьманської Держави на Україні. Зміст його висвітлює події, в яких зродився цей великий Чин, доконаний українськими державницькими силами. Появиться воно в розмірі 2-ох аркушів, друком, щедро обдароване ілюстраціями. Ціна — в Німеччині 1 РМ, в Протектораті Чехії і Морави 7.50 Кч., в Генерал-Губернаторстві 2 — зл. Кожний організований Гетьманець обов'язаний придбати це ювілейне число «На Відсічі». — УСІМ, ЩО НАДІСЛАЛИ НА ПРЕСФОНД «НА ВІДСІЧІ» — СЛАДАЄМО НАЙЦИРІШУ ПОДЯКУ.

СЛАВА УКРАЇНІ — ГЕТЬМАНОВІ СЛАВА!

Берлін, у квітні — 1940.

Управа МО СГД.

Редагує Колегія.

Адреса Редакції й Адміністрації „Na Widsitsch“ Berlin W 30, Nollendorfplatz 6 II.

Друкарня Е. Віхнер, Прага XVIII.